

Ακτιβιστικές αντιστάσεις ενάντια στο φαινόμενο της μη συναινετικής πορνογραφίας: Μια κυβερνοφεμινιστική προσέγγιση

Ειρήνη Σπανοπούλου¹

Περίληψη

Στο πλαίσιο της σεξουαλικής κακοποίησης μέσω εικόνας, η μη συναινετική κοινοχρησία προσωπικού υλικού θεωρείται πλέον μορφή έμφυλης βίας. Τα έμφυλα κανονιστικά πρότυπα εντοπίζονται και στον ψηφιακό κόσμο ως νέες τεχνικές ετεροποίησης των γυναικών και των θηλυκοτήτων και εγχάραξης των έμφυλων ορίων μέσα σε ένα συνεχές βίας. Συγκεκριμένα, η διάρρηξη της στοιχειώδους εμπιστοσύνης που προϋποθέτει η ψηφιακή κοινωνικοποίηση, η κατάχρηση της ανωνυμίας, η μη συναινετική πορνογραφική κοινοχρησία προσωπικού υλικού και η γενικευτική χρήση του όρου «εκδικητική πορνογραφία» για κάθε εκδοχή ψηφιακής βίας, στην πράξη αποτελούν λογοθετικές πρακτικές μιας ηγεμονικής ανδρικής ομοκοινωνικότητας που ρυθμίζει τις έμφυλες σχέσεις στο διαδικτυακό κόσμο. Το παρόν άρθρο εστιάζει στις ακτιβιστικές αντιστάσεις απέναντι στις πρακτικές που τροφοδοτούν το φαινόμενο της τεχνολογικά υποβοηθούμενης βίας. Επιπρόσθετα, οι αντιστάσεις αυτές διερευνώνται μέσα από την οπτική ενός κυβερνο(α)ακτιβισμού που συνιστά έμφυλη επανοικειοποίηση της τεχνολογίας και συνδέεται με μια σειρά διασαυρούμενων ερωτημάτων: με ποιους τρόπους η τεχνολογία μετατρέπεται σε τόπο παραγωγής ετερότητας; Πώς οι εκτοπισμένες από τον χώρο της τεχνολογίας, γυναίκες και θηλυκότητες επιστρέφουν στα ψηφιακά τοπία για να διαρρήξουν τις πρακτικές κανονιστικής βίας που τις ετεροποιεί; Τι είδους αντιστάσεις αναδύονται μέσα στα αφιλόξενα ψηφιακά τοπία; Μέσα από τον αναλυτικό φακό του κυβερνοφεμινισμού και την αξιοποίηση εμπειρικού ερευνητικού υλικού, αφουγκραζόμαστε τις «νέες διατυπώσεις της φεμινιστικής πρακτικής και θεωρίας» (Wilding 1998), ικανές να διαταράξουν την ανδροκεντρική τεχνολογική κανονικότητα.

Λέξεις-κλειδιά: Εκδικητική πορνογραφία, κυβερνοφεμινισμός, ομοκοινωνικότητα, τεχνολογικά υποβοηθούμενη έμφυλη βία, ακτιβισμός

Abstract

In the context of image-based sexual abuse, non-consensual image sharing is considered as a form of gender-based violence. The regulatory mechanisms of gender emerge in cyberspace as new ways of othering women and non-normative subjects and maintaining the gender order online, thus revealing an increasingly complex continuum of violence with numerous implications. Particularly, the breach of interpersonal trust, infringement of privacy and classification of private images as pornography while using “revenge porn” as a generic term to refer to what is best described as the spectrum of technology-facilitated gender-based violence, constitute the discursive mechanisms of male homosocial bonds that regulate gender dynamics in cyberspace. This paper focuses on the plurality of acts of resistance and activism against methods that encourage technology-facilitated gender-based violence. Furthermore, I examine the emerging dynamics of these resistances from a cyber(h) activist perspective that allows us to envision a gendered reappropriation of technology. Thus, some intersecting questions emerge: In what ways does technology become the facilitating space in the process of othering? How can tech-displaced women and non-normative subjects draw on cyberspace hacking as a way of confronting the othering regulatory mechanisms of violence? What kind of resistances emerge from the hostile areas of cyberspace? Through empirical research and the theoretical lens of cyberfeminism, I explore the “new formulations of feminist theory and practice” (Wilding 1998), methods capable of disrupting the tech-normative androcentricism.

Keywords: Revenge porn, cyberfeminism,, homosociality, technology-facilitated gender-based violence, hacktivism

* Ανεξάρτητη ερευνήτρια

Εισαγωγή

Το φαινόμενο της μη συναινετικής διακίνησης προσωπικού υλικού, περισσότερο γνωστό καταχρηστικά ως «εκδικητική πορνογραφία», είναι μία από τις πολλές μορφές βίας κατά των γυναικών που αναδύονται με τη χρήση των νέων ψηφιακών τεχνολογιών (Goudsmit 2017), δηλαδή την ψηφιακή διευκόλυνση κοινότοπων παραβιαστικών πρακτικών. Όμως, ο όρος «εκδικητική πορνογραφία» χαρακτηρίζεται ως περιοριστικός, ανεπαρκής και προβληματικός στην προσπάθεια να περιγράψει το εύρος του φαινομένου της τεχνολογικά υποβοηθούμενης βίας (Henry και Powell 2014). Παρά τις όποιες νομοθετικές ρυθμίσεις, το φαινόμενο παραμένει ανεξέλεγκτο και ατιμώρητο. Στα τέλη του 2020, ακτιβιστές/τριες και δημοσιογράφοι εντόπισαν ένα δίκτυο μαζικής κοινοχρησίας με φωτογραφίες/βίντεο γυναικών, αναδεικνύοντας το - ελάχιστα γνωστό έως τότε, φαινόμενο στο ευρύ ελληνικό κοινό. Σύμφωνα με έρευνα του Documento, στο Chatpic.org, ένα από τα πολλά κανάλια διανομής, ανεβαίνουν κατά μέσο όρο 10.000 φωτογραφίες ημερησίως (Δρίβα 2021), ενώ στην Ελλάδα σημειώθηκε αύξηση 66% των καταγγελιών για μη συναινετική διανομή προσωπικού υλικού σε σχέση με το 2020 (Σιδηροπούλου 2021). Το υλικό αυτό συχνά συνοδεύεται από προσωπικές πληροφορίες, όπως ονοματεπώνυμο, διευθύνσεις και λογαριασμούς στα κοινωνικά δίκτυα, που καθιστούν την εικονιζόμενη αναγνωρίσιμη και ευάλωτη σε παραβιαστικές πρακτικές εντός και εκτός των ψηφιακών τόπων. Σύμφωνα με έρευνα της νομικού Ann Franks, καταγράφονται 10.000 τέτοιου τύπου ιστοσελίδες, με κάποιες από αυτές να λειτουργούν αποκλειστικά ως πύλες διαμοιρασμού μη συναινετικού υλικού, εύκολα και ανώνυμα (2014).

Η τεχνολογία ρυθμίζει εκ νέου τα έμφυλα υποκείμενα και επανεγγράφει την έμφυλη ανισότητα στα ψηφιακά τοπία. Η βασική υπόθεση εργασίας είναι ότι οι υπάρχουσες ιεραρχίες στο χώρο της τεχνολογίας αποτελούν το υπέδαφος που επιτρέπει το φαινόμενο της μη συναινετικής διακίνησης προσωπικού υλικού. Οι κυρίαρχες ανδρικές σχεσιακότητες βασίζονται σε δεσμούς που δημιουργούν οι άντρες μεταξύ τους μετέχοντας σε πλέγματα εξουσίας που συντηρούν τα προνόμια της έμφυλης ιεραρχίας, μια δομή που η Kosovsky Sedgwick (1985) ονομάζει «ανδρική ομοκοινωνικότητα». Οι δεσμοί αυτοί διαχέονται σε όλο το φάσμα των κοινωνικών σχέσεων, δημιουργώντας κλειστές αδιαπέραστες ομάδες που, είτε ρητά είτε άρρητα, αποκλείουν γυναίκες (Hammarén και Johansson 2014).

Τεχνολογία και φύλο

Στο θεμελιώδες δοκίμιο της *Κυβερνητικό μανιφέστο*, η Haraway υπογραμμίζει πως «οι τεχνολογίες επικοινωνιών είναι τα κομβικά εργαλεία που κατασκευάζουν εκ νέου τα σώματά μας», τονίζοντας έτσι τις επιπτώσεις της μετάβασης από τον αποσυνδεδεμένο κόσμο στον ψηφιακό (2014, σ. 245). «Τα εργαλεία αυτά», επισημαίνει περαιτέρω η θεωρητικός, «ενσαρκώνουν και επιβάλλουν νέες κοινωνικές σχέσεις για τις γυναίκες σε ολόκληρο τον κόσμο» (ό.π.). Ο κυβερνοχώρος και τα υλικά που συνθέτουν την υποδομή του δεν είναι ένα νεφελώδες εικονικό κατασκεύασμα που ενυπάρχει σε ένα προστατευμένο κενό. Πρόκειται για μια περίπλοκη υλική κατασκευή που εξαρτάται και επηρεάζεται άμεσα από τους ανδροκεντρικούς σχεδιασμούς. Η υπάρχουσα έμφυλη ιεραρχία και τα σεξιστικά στερεότυπα διαμορφώνουν τις εξελίξεις της σύγχρονης τεχνολογίας και αποκρυσταλλώνονται στη μη συναινετική πορνογραφοποίηση, αναπαράγοντας την ετεροκανονικότητα ψηφιακά. Καθώς συνδεδεμένος και αποσυνδεδεμένος κόσμος ολοένα αφομοιώνει ο ένας τον άλλον (Jeong και Lee 2018) και δεδομένης της έμφυλης υποεκπροσώπησης στον κλάδο της τεχνολογίας, ο σχεδιασμός των τεχνολογικών προϊόντων και των εφαρμογών, όπως υπογραμμίζει και η Wajcman (2004), είναι καθοριστικής σημασίας καθώς αφορά το ποιοι σχεδιάζουν τον κόσμο στον οποίο

ζούμε και ποια υποκείμενα ο σχεδιασμός αυτός αφορά, δηλαδή ποιανών τις ανάγκες και τα βιώματα συμπεριλαμβάνει και σε ποιά υποκείμενα απευθύνεται ως τελικούς χρήστες. Διερευνώντας τέτοια ερωτήματα, αφουγκραζόμαστε τη διορατική θέση της κυβερνοφεμινίστριας Faith Wilding για τη σχέση τεχνολογίας-κοινωνίας. «Ο κυβερνοχώρος», αναφέρει, «δεν προκύπτει εν κενώ βρίσκεται σε εγγύτητα με πολυάριθμους υπάρχοντες θεσμούς και μηχανισμούς, που πρωτοστατούν στον έμφυλο διαχωρισμό και την έμφυλη ιεραρχία» (Wilding και Ensemble 1998, σ. 50). Οι απαρχαιωμένες νομοθεσίες που ρυθμίζουν τις τεχνολογικές εταιρείες που δραστηριοποιούνται στο διαδίκτυο, καθώς και η αποτυχία νομικής αναγνώρισης του φαινομένου ως μορφής έμφυλης βίας, αποκαλύπτουν τις προτεραιότητες της ετεροκανονικής και πατριαρχικής κοινωνικής δομής. Για ακόμη μια φορά, αναρωτιόμαστε ποια σώματα έχουν σημασία στα νέα ψηφιακά τοπία.

Μια κυβερνοφεμινιστική προσέγγιση της αντίστασης

Οι κυβερνοφεμινίστριες είχαν επισημάνει από το 1990 τις συνέπειες της απουσίας γυναικείας συμμετοχής στον σχεδιασμό της τεχνολογίας. Η Wajcman (2004) επιχειρώντας μια ανατρεπτική ανάγνωση της σχέσης μεταξύ φύλου και τεχνολογίας, επισημαίνει πως η υπάρχουσα ιεραρχία των φύλων είναι αυτή που διαμορφώνει τη σύγχρονη τεχνολογία, και όχι το αντίστροφο. Έτσι, για την «αποαποικιοποίηση του [παγκόσμιου] ιστού» (Wilding και Ensemble 1998, σ. 58) και την «επαναδιαπραγμάτευση των σχέσεων εξουσίας μεταξύ των δύο φύλων» (Wajcman 2004, σ. 8) απαιτείται η ενσωμάτωση γυναικών στις τεχνολογικές διαδικασίες. Σταδιακά η κυβερνοφεμινιστική κριτική αναγνώρισε την τεχνολογία ως θεμελιώδη μηχανισμό της κοινωνίας, θεωρητικοποιώντας την έμφυλη συμμετοχή στο διαδίκτυο και επικεντρώθηκε στο ρόλο της ως μετασηματιστική δύναμη, ενάντια στα πλέγματα εξουσίας που συνθέτουν την πατριαρχική τεχνολογία (Puente και Jiménez 2011). Η Wajcman υποστηρίζει ότι ο κυβερνοχώρος «είναι το ιδανικό θηλυκό μέσο στο οποίο οι γυναίκες πρέπει να αισθάνονται σπίτι τους [...] διότι διαπρέπουν σε ρευστές διαδικασίες και συστήματα» (2004, σ. 64).

Σε αυτό το πνεύμα, η Rosi Braidotti, τονίζει επίσης την ανάγκη ύπαρξης νέων, ουτοπικών, ψηφιακών χώρων όπου τα νομαδικά, μετα-ανθρώπινα, υποκείμενα του κυβερνοχώρου θα αγκαλιάσουν τη ρευστότητά τους και θα ξεφύγουν από το συμβολικό βάρος της διαφοράς, επιβεβαιώνοντάς την, επισημαίνοντας τους «κινδύνους των σύγχρονων μορφών αποσωμάτωσης» (1996, σ. 10). Με άλλα λόγια, οι γυναίκες πρέπει να επανοικειοποιηθούν τη διαφορά, στοχεύοντας στην κατάληψη του κυβερνοχώρου με τρόπο που να προκαλεί τις κυρίαρχες τεχνολογικές μεθόδους και, έτσι, να ορίζει νέα πεδία έκφρασης. Όπως αναφέρει παρακάτω: «Η πιο αποτελεσματική στρατηγική για τις γυναίκες παραμένει το να χρησιμοποιούν την τεχνολογία, ώστε να απαγκιστρώσουν το συλλογικό φαντασιακό από το φαλλό και τις συμπληρωματικές του αξίες» (ό.π., σ. 11).

Έτσι, θα λέγαμε πως, τα σύγχρονα ψηφιακά τοπία αποτελούν την αρένα όπου τα προτάγματα του φεμινιστικού κινήματος συναντώνται και συγκρούονται με την ανδροκεντρική κανονιστική τεχνολογία, εντάσσοντας τις κυβερνοακτιβιστικές πρακτικές σε ένα κυβερνοφεμινιστικό πλαίσιο. Όπως οι κυβερνοφεμινίστριες του 1990 οραματίζονταν ένα διαδίκτυο απελευθερωμένο από την εμφύλη τάξη, οι σύγχρονες γυναίκες συμμαχούν στο διαδίκτυο, ελίσσονται, αντιστέκονται, πολεμούν με τα ίδια εργαλεία και αναχαιτίζουν το συνεχές της, τεχνολογικά υποβοηθούμενης, έμφυλης βίας.

Μεθοδολογία

Εξετάζοντας το φαινόμενο από αυτήν την οπτική, υποστηρίζω πως η μη συναινετική διακίνηση προσωπικού υλικού αποτελεί ένα από τα εργαλεία ομοκοινωνικότητας

που συντηρεί την ανδρική ηγεμονία και τα προνόμια που απορρέουν από την έμφυλη ιεραρχία. Αρχικά, τοποθετώ τη μη συναινετική κοινοχρησία ως μέρος μιας ευρύτερης κουλτούρας τεχνολογικά υποβοηθούμενων έμφυλων παραβιάσεων. Παράλληλα, μέσα από τις μαρτυρίες των συνομιλητριών μου, διερευνώ τις αντιστάσεις που συγκροτούνται, ως πράξεις μιας σύγχρονης κυβερνοφεμινιστικής αντιστασιακής πολυφωνίας.

Στο πλαίσιο της έρευνας, διενεργήθηκαν έξι ημικατευθυνόμενες εις βάθος συνεντεύξεις με ευέλικτη ροή συζήτησης, ενώ ακολουθήθηκε σκόπιμη δειγματοληψία από άτομα με εξειδικευμένες τεχνικές γνώσεις, προγραμματιστές/τριες και τεχνικούς φορητών συσκευών, καθώς και γυναίκες ηλικίας 26 με 38 ετών που το προσωπικό τους υλικό χρησιμοποιήθηκε χωρίς τη συναίνεσή τους. Οι ομάδες αυτές θεωρήθηκαν ικανοποιητικό δείγμα για την άντληση δεδομένων που συμβάλλουν στην ερμηνεία και στην εις βάθος κατανόηση του ζητήματος της τεχνολογικά υποβοηθούμενης βίας, ως μια συνθήκη πρωταρχικά έμφυλη, και για τη διερεύνηση των αντιστάσεων που έχουν συγκροτηθεί. Προκειμένου να διερευνηθούν οι αντιστάσεις στο φαινόμενο, χρησιμοποιήσα τις δημοφιλείς πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης της Meta (Facebook, Messenger, Instagram) ως πεδίο έρευνας, αφενός για να προσεγγίσω τα δρώντα υποκείμενα και αφετέρου για να αναλύσω τις δράσεις τους, καθώς και τις παραβιάσεις που οι εφαρμογές αυτές υποβοηθούν. Πρόκειται για τους ψηφιακούς τόπους μέσα στους οποίους τα υποκείμενα της έρευνας δρουν, ενώ επιπλέον αποτελούν το βήμα για δημόσια κριτική και πρόσκληση σε συλλογικές ψηφιακές, και μη, αντιδράσεις.

Ειδικότερα, οι συνομιλήτριες/τες μου που δραστηριοποιούνται επαγγελματικά σε τεχνολογικούς χώρους ως προγραμματιστές/τριες διαθέτουν εξειδικευμένες γνώσεις της δομής του διαδικτύου, των ζητημάτων κυβερνοασφάλειας και των τεχνολογιών και πρωτοκόλλων που χρησιμοποιούνται για τη συντήρηση και τη λειτουργία του παγκόσμιου ιστού (www), ενώ επιπλέον, ανεξάρτητα από το φύλο τους, έχουν υπάρξει ενεργοί κυβερνοακτιβιστικοί δρώντες ενάντια στη μη συναινετική πορνογραφία. Περαιτέρω κριτήριο για την επιλογή τους υπήρξε η ενημέρωση και η συνηγορία των δρώντων υπέρ των νομοθετικών ρυθμίσεων για τη μη συναινετική πορνογραφία. Επιπρόσθετα, διενεργήθηκαν συνεντεύξεις με άτομα που εργάζονται σε θέσεις τεχνικής υποστήριξης με γνώμονα το τεχνογνωσιακό επίπεδο της εξειδίκευσής τους. Αυτά, χάρη στην εργασία τους, διαθέτουν πρόσβαση σε προσωπικά δεδομένα μέσω των συσκευών που επιδιορθώνουν και κατά συνέπεια γνωρίζουν εμπειρικά το πώς καλλιεργούνται οι ομοκοινωνικές σχεσιακότητες μέσα από καθημερινές παραβιάσεις. Τέλος, μέσα από τις αφηγήσεις ζωής των γυναικών που το προσωπικό υλικό τους έχει διαρρεύσει, διερευνώνται οι τεχνολογίες που υποβοηθούν στη διαρροή, οι εξατομικευμένες αντιδράσεις απέναντι στο φαινόμενο καθώς και η νοηματοδοτήση των πράξεων τους εντός του ψηφιακού συγκείμενου.

Για την εύρεση του δείγματος αξιοποιήθηκε τόσο το δίκτυο επαφών μου όσο και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Προσεγγίστηκαν περίπου 70 προσωπικές και επαγγελματικές επαφές του ευρύτερου φιλικού και επαγγελματικού μου περιβάλλοντος, με προσωπικό μήνυμα σε εφαρμογές άμεσων μηνυμάτων ή προφορικά. Επιπλέον, υπήρξε αντίστοιχα ανοικτή πρόσκληση συμμετοχής στην έρευνα με ανάρτηση σε φεμινιστική σελίδα μεγάλης επισκεψιμότητας, στο Facebook. Για τη διασφάλιση της εμπιστευτικότητας, του απορρήτου και στο πλαίσιο της καλλιέργειας κλίματος εμπιστοσύνης, επέλεξα τη χρήση της αυτόνομης ακτιβιστικής πλατφόρμας ηλεκτρονικής αλληλογραφίας riseup.net για την αρχική επικοινωνία.

Τέλος, εξετάζεται η σχετική αρθρογραφία σε διαδικτυακά μέσα ενημερωτικού περιεχομένου, μέσα από την οποία αναδύονται οι δημόσιοι λόγοι για το φαινόμενο, κυρίως σε ό,τι αφορά τις νομοθετικές και ακτιβιστικές αποκρίσεις σε αυτό.

Παιχνίδια παραβίασης

Η μη συναινετική πορνογραφία παραβιάζει την ιδιωτικότητα, χρησιμοποιείται υποτιμητικά, ταπεινωτικά, συχνά με σκοπό την οικονομική εκμετάλλευση και προκαλεί καταστροφικές και μακροχρόνιες συνέπειες και στην, εκτός σύνδεσης, ζωή (McGlynn και Rackley 2017). Οι τρόποι κοινοχρησίας σε κανάλια διανομής αντανάκλουν την θεωρητική ανάλυση της Kosofsky Sedgwick για την ανδρική ομοκοινωνικότητα, στο πλαίσιο της οποίας «οι γυναίκες χρησιμεύουν ως αγωγοί μέσω των οποίων αυτοί οι δεσμοί εκφράζονται» (Hammarén και Johansson 2014).

Στο παρακάτω παράδειγμα παρατηρούμε πώς η παραβίαση κανονικοποιείται στα ανδροκρατούμενα τεχνικά εργαστήρια. Η Χρύσα, τεχνικός επισκευής ηλεκτρονικών ευρείας κατανάλωσης, εργαζόταν σε δημοφιλή αλυσίδα καταστημάτων επισκευής ηλεκτρονικών συσκευών στην Αθήνα. Ως μέλος της ομάδας επισκευών, η οποία αποτελείται αποκλειστικά από άνδρες (με κατ' εξαίρεση την Χρύσα), μου αποκαλύπτει τις καθημερινές παραβιάσεις της ιδιωτικότητας, ως κομμάτι της εργασιακής τους ρουτίνας. Προφασιζόμενοι την ταχύτερη εξυπηρέτηση, οι τεχνικοί απαιτούσαν από πελάτισσες τον κωδικό του κινητού, παρέχοντάς τους πλήρη πρόσβαση στις προσωπικές εικόνες και βίντεο, υλικό από το οποίο κρατούσαν αντίγραφο και διένεμαν στο εσωτερικό της εταιρείας. Η μαρτυρία της Χρύσας παρακάτω φωτίζει την παιχνιδιοποιημένη αυτή ρουτίνα:

«Ήτανε task να πάρεις τον κωδικό από μια γυναίκα που θες να την παραβιάσεις [...] Είχαν μέθοδο και στο τι θα πούνε και στο πώς θα το κάνουνε [...] πιέζαμε να μας δίνουν τους κωδικούς. Για να βγάζουμε πιο γρήγορα τη δουλειά και για να βλέπουν τα λιγούρια τις φωτογραφίες από τις γυναίκες»

Τέτοιες πρακτικές κανονικοποιούν την έμφυλη παραβίαση και παραμένουν αδιόρατες, καθώς πρόκειται για το κοινό μυστικό μεταξύ των ανδρών που, εκμεταλλεζόμενοι την έμφυλη διαφορά και προσβασιμότητα σε θέματα εξειδίκευσης στην τεχνολογία, ετεροποιούν τις γυναίκες.

Η τεχνολογία ως εργαλείο ετεροποίησης

Η έννοια της ετερότητας του «Άλλου», είναι ιδιαίτερα χρήσιμο αναλυτικό εργαλείο για το πώς οι γυναίκες ετεροποιούνται στην κανονιστική ανδροκεντρική, λευκή, και ανδροκρατούμενη βιομηχανία της τεχνολογίας, ώστε να κατανοήσουμε τη σύνδεση μεταξύ τεχνολογίας και μη συναινετικής πορνογραφίας. Οι Harmer και Lumsden εξηγούν ότι «κυρίαρχες ή ηγεμονικές ομάδες ασκούν έλεγχο στις διαδικασίες αναπαράστασης της ετεροποίησης» κατασκευάζοντας έτσι τον «Άλλο» ως ετερότητα που συντηρεί την ηγεμονία της ανδρικής κυριαρχίας σεξουαλικοποιώντας το γυναικείο σώμα ως «τον κεντρικό άξονα ετεροποίησης», κάτι που «στερεί από τις γυναίκες εξουσία, προνόμια και ανεξαρτησία» (2019, σ. 16). Επιπλέον, σύμφωνα με την Bird (1996), η αρρενωπότητα καθίσταται ηγεμονική μέσω συναισθηματικής αποστασιοποίησης, ανταγωνιστικότητας και αντικειμενοποίησης των γυναικών. Παρακάτω, στην αφήγηση της Χρύσας, παρατηρούμε πώς η αντικειμενοποίηση των γυναικών συμβάλλει στην παραγωγή ετεροτήτων και υπεραρρενωποτήτων προς όφελος και ενδυνάμωση των ανδρικών σχέσεων. Μέσα από τον παρακάτω διάλογο, η Χρύσα μας εξιστορεί πώς την υποδέχτηκαν οι άντρες συνάδελφοι την πρώτη μέρα στη δουλειά:

Χ: Την πρώτη μέρα, λοιπόν, που μπήκα σε αυτό το εργαστήριο, καταρχάς ξενέρωσαν που θα πάει γυναίκα εκεί πέρα, δεν τους είχε ξανασυμβεί ποτέ, δεν το περίμεναν. Το πρώτο πράγμα που μου είπαν λοιπόν, με το που γνωριστήκαμε, που είπαμε όλα τα... αυτά τα...

«Λοιπόν Χρύσα, δεν ξέρω τι σου έχουν πει, αλλά εδώ πέρα το εργαστήριο είναι

αντρικό». Είμαι σε φάση, ΟΚ, δεν ξέρω τι σημαίνει αυτό, αλλά ΟΚ. Δηλαδή, τους λέω, τι κάνετε; Βρίζετε; Ποιο είναι το αντρικό; Κλάνετε; Τι κάνετε; «Όχι», μου λέει, «είναι αντρικό». Μου λέει: «Θα καταλάβεις». Μάλιστα ΟΚ. Το κατάλαβα μετά από λίγο καιρό. Εννοούσαν αυτό το πράγμα. Ότι κάνανε αυτό που λένε «ψωλάρανε όλη μέρα». «Ψωλάρανε» και μια άλλη λέξη... «Καυλαντίζανε».

Ε: Τι εννοούσαν με το «ψωλάρανε»;

Χ: Μιλούσαν για γυναίκες, βλέπανε τσόντες, όχι των πελατισσών μόνο, εννοώ πορνό βίντεο των πελατισσών, βλέπανε στα κινητά τους, είδαν μια ωραία τσόντα και καθόντουσαν και τη βλέπανε όλοι μαζί.

Ε: Αυτό είναι το αντρικό;

Χ: Λοιπόν, ότι παίρναν' ο ένας τον άλλον για να κάνουνε καυλάντα, «μπήκε ένα μουνί, ωωω» ή στέλνανε φωτογραφίες της γυναίκας αυτής μέσα σε όλη την εταιρεία, μέσω e-mail ή μέσω messenger».

Δραστηριότητες, όπως η παρακολούθηση πορνό στο γραφείο και η διανομή υλικού από τις συσκευές γυναικών κανονικοποιεί την παραβίαση ως φυσικό ακόλουθο της έμφυλης διαφοράς και της ύπαρξης του υλικού, καλλιεργώντας «ανδρικά» περιβάλλοντα νομιμοποιώντας την επιθετικότητα, το σεξισμό, την ανταγωνιστικότητα, και τον μισογυνισμό. Όπως υπογραμμίζει η Jane (2016), το διαδίκτυο είναι το έδαφος που εγγράφονται νέοι τρόποι κακοποίησης, αντανakλώντας τις παραδοσιακές οπτικές για τα φύλα και τα ανέφικτα κανονιστικά πρότυπα, που ρυθμίζουν αφενός τη σεξουαλικότητα και αφετέρου απαιτούν από τις γυναίκες να ανέχονται τη διαδικτυακή βία, αλλά και να αυτοπροστατεύονται από αυτήν. Μέσα από αυτές τις πρακτικές, η επαναληπτικότητα των έμφυλων αποκλεισμών πυκνώνει και ιζηματοποιείται, ενώ η κατηγορία «γυναίκα» μοιάζει να επανεγγράφεται ψηφιακά στο τεχνολογικό σύστημα αναπαραστάσεων ως φυσική κατηγορία. Η μαρτυρία της Χρύσας συνάδει και με τα στοιχεία που παραθέτει ο Θεωωρής. Ο ίδιος, προγραμματιστής και ακτιβιστής, υπήρξε κεντρικός ενορχηστρωτής στις δράσεις κατά του Chatpic.org. Πλήθος μη συναινετικών φωτογραφιών που απέσπασε από κακοποιητικές ιστοσελίδες, ώστε να τις καταθέσει στη Δίωξη Ηλεκτρονικού Εγκλήματος, ήταν παρμένες κρυφά από γυναίκες, σε δημόσιους χώρους ή χώρους εργασίας. Οι συνάδελφοι της Χρύσας, επιπλέον, διατηρούσαν αντίγραφα σε προσωπικό τους αρχείο, αρχειοθετώντας κυριολεκτικά terabyte προσωπικού υλικού. Οι πρακτικές ετεροποίησης των γυναικών, εν γνώσει της εργοδοσίας, αποτελούν τον συνδυαστικό κρίκο μεταξύ των εργαζομένων στο τεχνικό τμήμα και των εργοδοτών τους. «Τα αφεντικά το ξέρανε, ήταν πολύ ΟΚ με αυτό», εξηγεί η Χρύσα, «και δεν τους ενδιέφερε». Οι ίδιοι μετείχαν εξίσου στο ομοκοινωνικό τελετουργικό της παραβίασης και δεν έβλεπαν κάτι κακό σε αυτό: «Μπα, άμα δεν την νοιάζει την καργιόλα αυτή για τα κινητά της, τι μας νοιάζει εμάς;», έλεγαν οι εργοδότες.

«Η εξουσία», αναφέρει ο Foucault, «παράγει κάτι το πραγματικό, παράγει τομείς αντικειμένων και τελετουργίες αλήθειας. Η εξουσία παράγει πραγματικότητα» (2011, σ. 221). Η εξουσία του ανδροκεντρικού σχεδιασμού, σε συνδυασμό με την ομοκοινωνική οργάνωση του κυβερνοχώρου είναι τα υλικά που παράγουν τα σύγχρονα, δυστοπικά και έμφυλα ψηφιακά τοπία, καθιστώντας τα μη ασφαλή για θηλυκότητες. Συχνά η κοινοχρησία προσωπικού υλικού χαρακτηρίζεται άκακος αστεϊσμός που παρεξηγήθηκε στο πλαίσιο της κοινωνικοποίησης των ανδρών. Ωστόσο, δεν πρόκειται ούτε για μεμονωμένο περιστατικό, ούτε για ακίνδυνη πλάκα και αυτό είναι εμφανές στις προσωπικές αφηγήσεις των συνομιλητριών μου παρακάτω. Η Κωνσταντίνα, που κατάγεται και ζει σε ένα μικρό μέρος στην περιφέρεια, ενημερώθηκε πως κυκλοφορούσαν ημίγυμνες φωτογραφίες που είχε ανταλλάξει με τον σύντροφό της, ενώ σχεδόν όλοι οι άντρες στην τοπική κοινωνία τις είχαν δει, στο πλαίσιο που η ίδια ερμηνεύει, ως τον «και καλά χαβαλέ των ανδρών». Εκτός του ότι «όλοι ήξεραν» για μήνες πριν η ίδια το μάθει, δεχόταν ανώνυμες κλήσεις, εσωτερίκευσε αισθήματα ντροπής και φοβόταν να μη χάσει τη δουλειά της. Ενώ ζει στιγματισμένη στο παρόν, ανησυχεί για το πώς θα

μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν εναντίον της στο μέλλον. Η Λιάνα, 26 ετών, παρέμενε σε μια κακοποιητική σχέση με έναν άνδρα που την απειλούσε πως θα διαρρεύσει το βίντεο βιασμού της από τον ίδιο. Αντίστοιχα, η Σοφία, ανακάλυψε ιστότοπο με το ονοματεπώνυμό της που περιείχε φωτογραφίες και προσωπικές πληροφορίες για την ζωή της, μια εκδικητική ενέργεια από τον πρώην σύντροφό της. Παρ' όλες τις προσπάθειες, δεν κατέστη εφικτό να κατέβει ο ιστότοπος και ως εκ τούτου μια απλή αναζήτηση του ονόματός της στο διαδίκτυο τον εμφάνιζε πρώτο στα αποτελέσματα. Πώς, λοιπόν, οι εκτοπισμένες από τον χώρο της τεχνολογίας γυναίκες, επιστρέφουν στα ψηφιακά τοπία για να διαρρήξουν τις πρακτικές κανονιστικής βίας που τις ετεροποιεί;

Κυβερνο(χ)ακτιβισμός¹ και αντιστάσεις

Η Spivak διερωτάται στο εμβληματικό κείμενό της «Can the subaltern speak» (1988), αν τα υπεξούσια υποκείμενα μπορούν να ομιλούν και, αν ναι, ποιος υπάρχει εκεί για να τα ακούσει. Οι ετεροποιημένες θηλυκότητες, υποκείμενες στην ψηφιακή έμφυλη βία, βρίσκονται αντιμέτωπες με τη στιγματιστική και συχνά μάταιη καταγγελία στις αρχές. Πόσο εύκολο είναι για γυναίκες, των οποίων το υλικό έχει διαρρεύσει, να εμφανιστούν στην αστυνομία; Πόσες έχουν την οικονομική δυνατότητα για δικηγόρο; Πόσο μάλλον όταν κινδυνεύουν να κατηγορηθούν για συκοφαντική δυσφήμιση. Προγραμματίστριες και σύμμαχοι, εργαζόμενες στην τεχνική υποστήριξη, θύματα και επιζώσες συναντιούνται εντός και εκτός κυβερνοχώρου, υποστηρίζουν η μία την άλλη και χρησιμοποιούν το τεχνογνωσιακό τους κεφάλαιο με τέτοιο τρόπο ώστε να υποδαυλίζουν τις έμφυλες σχέσεις εξουσίας με δράσεις που αναχαιτίζουν τη διανομή προσωπικού υλικού. Το ψηφιακό έδαφος, λοιπόν, αποτελεί το νέο πεδίο συγκρούσεων όπου αναδύονται αντιστασιακές ενέργειες κυβερνο(χ)ακτιβισμού βάζοντας σε πράξη τα θεωρητικά προτάγματα της Raniagua (2012) που οραματίζεται έναν πολυμορφικό αντιστασιακό κυβερνοφεμινισμό, όπου κάθε υποκείμενο θα συνεισφέρει με διαφορετικό τρόπο, αντλώντας από τη θέση και την εμπειρία του με την τεχνολογία.

Όπως υποστήριξε η Wajcman (2004), η σχέση ανάμεσα στο φύλο και την τεχνολογία δεν είναι ούτε σταθερή ούτε αμετάβλητη. Οι κυβερνο(χ)ακτιβιστικές ενέργειες κατά του Chatpic.org επιβεβαιώνουν αυτή την οπτική. Αν και πρόκειται για σταγόνα στον ωκεανό των 10.000 παρόμοιων ιστότοπων, οι παρακάτω συντονισμένες δράσεις άσκησαν πολιτικές και νομικές πιέσεις, οδηγώντας στην απαγόρευση του ιστότοπου στην Ελλάδα, έως σήμερα. Ο Θεodorής και η Θάλεια είναι προγραμματιστές και χωρίς να γνωρίζονται μεταξύ τους ανακάλυψαν το Chatpic.org στα τέλη του 2020, όταν το φαινόμενο έγινε ευρέως γνωστό στην Ελλάδα. Ο Θεodorής κάνοντας «doomscrolling»² διάβασε ένα tweet με αίτημα να κλείσει ο ιστότοπος. Ξεκίνησε αμέσως μια κατανεμημένη επίθεση άρνησης εξυπηρέτησης/άρνησης παροχής υπηρεσιών (DDOS) με σκοπό να ρίξει τον ιστότοπο, εκμεταλλευόμενος τρωτά σημεία του κώδικα. Στη συνέχεια έφτιαξε ένα bot σε μόλις 30 λεπτά, που ανέβαζε επ' άπειρον φωτογραφίες με γάτια, σπαμάροντας το κανάλι της Ελλάδας. Κάθε νέα φωτογραφία γάτας που ανέβαινε,

¹ Σε αδρές γραμμές, ο κυβερνοακτιβισμός μπορεί να διαχωριστεί, πρώτον, σε ενέργειες παρείσφρησης/χάκινγκ και, δεύτερον, σε εργαλεία οργάνωσης και καλέσματος σε δράση, που ως τέτοια λειτουργούν οι δημοφιλείς πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης. Αναφέρομαι στις παραπάνω ενέργειες συνδυαστικά με τον όρο «κυβερνο(χ)ακτιβισμός».

² Doomscrolling ή αλλιώς doomsurfing, αμετάφραστο. Πρόκειται για αγγλικό νεολογισμό που, σύμφωνα με το λεξικό Merriam-Webster (n.d.), αναφέρεται στην τάση των σύγχρονων υποκειμένων να σερφάρουν στο διαδίκτυο και στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης διαβάζοντας θλιβερές και απογοητευτικές ειδήσεις. Χαρακτηριστικό παράδειγμα του doomscrolling είναι η άκριτη ακολουθία της αλληλουχίας των ψηφιακών ειδήσεων όπως αυτές παρουσιάζονται στην πρώτη σελίδα των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, μέχρι του σημείου που οι αναγνώστ(ρι)ες καταλήγουν σε κάποια είδηση χωρίς να μπορούν να εντοπίσουν πώς κατέληξαν σε αυτήν (Deering 2023).

έπαιρνε τη θέση των μη συναινετικών. Ύστερα προχώρησε σε ανοιχτό κάλεσμα για μαζική επίθεση και μαζί με όσες/ους ανταποκρίθηκαν ξεκίνησαν συντονισμένες επιθέσεις με 24-ώρες σκοπιές. Στη συνέχεια, πρόσθεσε στο bot ανάλυση κειμένου μέσω της βιβλιοθήκης μηχανικής μάθησης TensorFlow ώστε να αναγνωρίζει γυμνές εικόνες και να εντοπίζει τις πύλες διαμοιρασμού, προβαίνοντας ακολούθως σε αυτόματη καταγγελία στους διαχειριστές.

Σήμερα, το bot του Θοδωρή έχει εξελιχθεί σε μια μηχανή αναζήτησης μη συναινετικής πορνογραφίας. Το ενδιαφερόμενο άτομο μεταφορτώνει στη μηχανή αναζήτησης τις εικόνες/βίντεο που υποψιάζεται πως έχουν διαρρεύσει, και το υλικό κωδικοποιείται - χωρίς να αποθηκευτεί - σε έναν μοναδικό αλφαριθμητικό με σκοπό την διασφάλιση του απορρήτου του θύματος/επιζώσας. Αν η μηχανή ταυτοποιήσει το υλικό, επιστρέφει τους κακοποιητικούς ιστότοπους που εμφανίζουν τη φωτογραφία/βίντεο, χαρτογραφώντας έτσι τη διαρροή και δίνοντας επιπλέον τη δυνατότητα στα θύματα να προβούν σε νομικές ενέργειες κατά των ιστοσελίδων. Ο Θοδωρής, επιπλέον, μαζί με τη DisinfauX Collective, μια ομάδα ερευνητών δημοσιογράφων, κατέθεσαν στοιχεία για 2.500 δράστες και τουλάχιστον 30GB μη συναινετικού υλικού. Η Θάλεια, έδρασε συμπληρωματικά με τον Θοδωρή φτιάχνοντας με μόλις δέκα γραμμές κώδικα στην Python, ένα άλλου τύπου bot: ένα bot γεννήτρια μηνυμάτων. Καθώς οι χρήστες χρησιμοποιούν τα άμεσα μηνύματα, μεταξύ άλλων, για να μοιράσουν και προσωπικές πληροφορίες των εικονιζόμενων, το chat είναι κεντρικής σημασίας στη διάδοση του υλικού και προώθησης παραβιαστικών πρακτικών. Έτσι, το chatbot της Θάλειας ξεκίνησε μια κατανεμημένη επίθεση άρνησης εξυπηρέτησης στοχεύοντας την υπερφόρτωση του chat του ιστότοπου σπαμάροντάς το με τυχαία κείμενα. Η Θάλεια εκμεταλλεύτηκε το μεγάλο εύρος διευθύνσεων IP που ανήκαν στην εταιρία που εργαζόνταν για τη δημιουργία εντύπωσης μιας επιμερισμένης πολυμετωπικής επίθεσης, προκειμένου να διασφαλίσει πως το bot θα συνεχίσει τις κυβερνοεπιθέσεις ακόμα και μετά από ενδεχόμενο μπλοκάρισμα.

Για την Jane (2016), η χρήση των ψηφιακών μέσων για φεμινιστικούς σκοπούς, αποτελεί το εφιαλτήριο ενός τέταρτου κύματος φεμινισμού. Σε αυτές τις (x)ακτιβιστικές δράσεις, εντοπίζουμε τον σχηματισμό των νέων τοπίων που η Braidotti οραματιζόταν από τα μέσα της δεκαετίας του 1990. Η αμφισβήτηση των σχέσεων εξουσίας και της έμφυλης ιεραρχίας βρίσκονται στη βάση των παγκόσμιων φεμινιστικών διεκδικήσεων. Οι νέες μορφές έμφυλης βίας, ψηφιακή ακολουθία των «παραδοσιακών», υποσκάπτονται από τις αντιστάσεις που συγκροτούνται στον αντίποδα, τόσο από νέα φεμινιστικά εργαλεία όσο και από ιστορικές φεμινιστικές πρακτικές. Σε ανοιχτό διάλογο με τους φεμινισμούς του παρελθόντος, οι προσωπικές αφηγήσεις συναρτώνται με τις σύγχρονες διαδικτυακές σχεσιακότητες, αρθρώνοντας εναλλακτικούς λόγους.

Οι νέες φεμινιστικές διατυπώσεις, στον αντίποδα των ανδρικών ομοκοινωνικών σχεσιακότητων, αναδιπλώνονται σε ένα άτυπο υποστηρικτικό πλέγμα, όπου γυναίκες και θηλυκότητες χρησιμοποιούν ανατρεπτικά τα ψηφιακά μέσα. Μοιράζονται τις ιστορίες τους και υποστηρίζουν δημόσια η μια την άλλη, διανοίγοντας ρωγμές στα κυρίαρχα αφηγήματα της υποτίμησης του φαινομένου σε μεμονωμένα περιστατικά ή ως όψεις μιας «σκανδαλιάρικης» ανδρικής φύσης. Τα άτυπα αυτά δίκτυα φαίνεται να επιδρούν ενδυναμωτικά. Η Λιάνα, ύστερα από χρόνια που προσπαθούσε να διαχειριστεί την κατάσταση μόνη της, ένωσε δυνατή όταν άρχισε σταδιακά να χτίζει σχέσεις συναισθηματικής εγγύτητας με άλλα υποκείμενα, εκτοπισμένα από τις κυρίαρχες έμφυλες νόρμες, βιώνοντας τη μεταξύ τους αλληλεγγύη ως μια λυτρωτική συνθήκη. «Πρέπει να μιλάω για αυτό», τονίζει emphaticά, «πρέπει να μιλάω για αυτό γιατί κατά τύχη δεν είμαι νεκρή». Για την Λιάνα, οι συζητήσεις με γυναίκες, που έχουν υποστεί αντίστοιχη βία, νοηματοδοτούν το βίωμα μετουσιώνοντάς το: «με βοήθησε πάρα πολύ και μένα στο να καταλάβω στο ότι δεν έφταιγα εγώ για όλο αυτό!». Η Λιάνα, καταλαμβάνοντας

τον παγκόσμιο ιστό ως ενεργό υποκείμενο, σύμφωνα με την θεώρηση των Puente και Jiménez (2011), όταν άρχισε να ενδυναμώνεται, θέλησε να προστατεύσει άλλες γυναίκες, προκειμένου να μην βρεθούν στην ίδια θέση με αυτήν. Επανοηματοδοτώντας την εμπειρία της, μου λέει: «πήρα όλους τους φίλους του στο Instagram, όποια γυναίκα έβρισκα τις έστελνα μήνυμα [παύση] οι περισσότερες μου απαντούσαν ότι ‘Λες μαλακίες!’ . Οι άλλες που με πήρανε στα σοβαρά τον διέγραψαν». Στο ίδιο πνεύμα, η Σοφία, αντιμέτωπη με το *doxing*³ από τον πρώην σύντροφό της και διαπραγματευόμενη την ανησυχία που προκαλεί η δημόσια έκθεση προσωπικών στοιχείων, αναφέρεται στην κεντρική σημασία ενός υποστηρικτικού δικτύου που δεν επανατραυματίζει τις γυναίκες και όπου εισακούεται το βίωμά τους. Η Χρύσα, όταν άρχισε να ενδυναμώνεται και να νιώθει λιγότερη ανησυχία για ενδεχόμενη απόλυση, άρχισε να προφυλάσσει, όσο το δυνατόν περισσότερο, το προσωπικό υλικό των πελατισσών. Τέτοιες κινήσεις μικρής εμβέλειας, όπως η ενημέρωση των πελατισσών για τα δικαιώματά τους, η παρουσίαση εναλλακτικών τρόπων επισκευής χωρίς τη χρήση του προσωπικού κωδικού, υπονομεύουν την καλά στημένη και αδιόρατη παραβίαση:

«Εγώ εντωμεταξύ είχα ξεθαρρέψει. Όταν ερχόντουσαν πελάτισσες και τις εξυπηρετούσα δεν τους έπαιρνα κωδικό επίτηδες ή έγραφα τον κωδικό σε ένα χαρτάκι, να μην μπορούν να το βρουνε, κάπου το έκρυβα, το έβαζα μέσα στο laptop ή κάπου για να μην έχουν εύκολα πρόσβαση, το έφτιαχνα μόνη μου και έφευγε χωρίς να το ανοίξουνε».

Ενεργά υποκείμενα σε αφιλόξενα τοπία, η Σοφία, η Κωνσταντίνα και η Λιάνα, αναζητούν πληροφορίες για θέματα ασφάλειας στο διαδίκτυο, αλλάζουν τακτικά κωδικούς στους λογαριασμούς τους, ενώ και οι τρεις έχουν ενεργοποιήσει τον έλεγχο ταυτότητας πολλών παραγόντων. Χρησιμοποιούν τους πόρους του διαδικτύου για να αυτομορφωθούν, ενοικώντας το. Η Κωνσταντίνα, ως επιπρόσθετο μέτρο ασφαλείας, δεν αποθηκεύει πλέον τίποτα μέσα στο κινητό της, σε περίπτωση που αυτό κλαπεί. Η Σοφία, με την καθοδήγηση μιας φίλης της, που έχει περισσότερες γνώσεις σε θέματα τεχνολογίας, ξεκίνησε να ενημερώνεται μέσα από αντίστοιχα άρθρα για το πώς να προστατεύεται στο διαδίκτυο. Η Λιάνα, διαβάζοντας άρθρα, ένιωθε αρκετά ενδυναμωμένη ώστε να αρχίσει να μιλάει για τα όσα της είχαν συμβεί, ένα βήμα, κατά την ίδια, απελευθερωτικό. Τα ψηφιακά τοπία που συνδέουν κινήματα με ανθρώπους, κείμενα με δράσεις, βιώματα με ευήκοα ώτα, αποτελούν εφελκυστικά μιας αντιεραρχικής διασυνδεσιμότητας των υποκειμένων που επιθυμούν να μοιράζονται εργαλεία, γνώση και τεχνικές αντίστασης. Πρόκειται για ριζοσπαστικές τεχνικές ενάντια στον εκτοπισμό που καλλιεργούν οι ομοκοινωνικότητες της τεχνολογικής εξειδίκευσης. Στις επουλωτικές ιδιότητες του μοιράσματος εντοπίζουμε τη μετουσίωση των τραυμάτων της ψηφιακής βίας σε νέες αγωνιστικές ψηφιακές σχέσεις φεμινιστικής εγγύτητας.

Συμπεράσματα

Μέσα από τη μελέτη του φαινομένου της μη συναινετικής πορνογραφίας, επιχειρήσα να σκιαγραφήσω τις μορφές ψηφιακής βίας, όπως αυτές αναδύονται μέσα από τα νέα ψηφιακά τοπία, επεκτείνοντας σε αυτά την κανονιστική τους εξουσία. Αυτοί οι διαρκώς μεταβαλλόμενοι, άυλα συνδεδεμένοι κόσμοι, αποτελούν τα νέα πεδία κοινωνικής διάδρασης και υποκειμενοποίησης. Το παράδειγμα του Chatpic.org έφερε στο προσκήνιο τις διαστάσεις της έμφυλης βίας στο διαδίκτυο, όσο και τις πολυδύναμες άτακτες εστίες αντίστασης σε αυτήν. Την πλοήγησή μας ανάμεσα στους υφάλους της ψηφιακής υποκειμενοποίησης, διαδέχεται η καταβύθιση στις πολυμερείς αντιστάσεις

³ Πρακτική κακόβουλης διαρροής προσωπικών δεδομένων (Διοτίμα 2020). Το πρώτο συνθετικό «dox» προέρχεται από τη σύντμηση των λέξεων «documents» ή «docs» και η -ing κατάληξη του, αναφέρεται στην ενέργεια δημοσιοποίησης προσωπικών αναγνωρίσιμων πληροφοριών στο διαδίκτυο με σκοπό να γίνουν στόχος κακόβουλων επιθέσεων.

απέναντι στο φαινόμενο. Οι αντιστάσεις αυτές επιβεβαιώνουν τη φουκωική αποστροφή: «εκεί όπου υπάρχει εξουσία, υπάρχει αντίσταση» (2011, σ. 119). Η πολυφωνία των αντιστάσεων που αναχαιτίζει τις ψηφιακές μορφές βίας μέσα από ακτιβιστικά μονόπρακτα που μετατρέπονται σε συλλογικές διεκδικήσεις, βρίσκονται σε συνάρτηση με τις σχέσεις εξουσίας (ό.π.) και αποτελούν τα ελπιδοφόρα αναχώματα ενός πολύμορφου κυβερνοφεμινισμού.

Οι φωνές των γυναικών, που αντιστέκονται και εγκαλούν τις μισογυνικές συμπεριφορές, αντηχούν ψηφιακά και διεκδικούν δημόσιο βήμα, επανοηματοδοτώντας φεμινιστικά τον κυβερνοχώρο. Γυναίκες που χρησιμοποιούν την τεχνογνωσία τους ενάντια σε πρακτικές σεξουαλικής κακοποίησης μέσω της εικόνας, εκείνες που ανοίγουν ρωγμές στα ανδρικά παιχνίδια παραβίασης και, τέλος, η έμπρακτη αντιστασιακή δράση από τους άνδρες συμμάχους, αποτελούν ισχυρά εργαλεία διασάλευσης, εκ των έσω, της εδραιωμένης ανδρικής τεχνολογικής κυριαρχίας. Τέλος, μπορούμε να ισχυριστούμε πως δεν αποτελεί η τεχνολογία το πρόβλημα, αλλά το πώς θα διασπαστεί η ενότητα της λευκής ανδρικής ομοκοινωνικότητας εντός της. Ίσως, σε αυτό το λευκό ανδροκρατούμενο τεχνολογικό τοπίο που ευνοεί τους αποκλεισμούς, το διαδίκτυο να είναι το νέο έδαφος που εγγράφονται οι αντιστάσεις. Σε αυτό, ο ρόλος γυναικών, θηλυκοτήτων και μη κυρίαρχων υποκειμένων, είναι καίριος. Όπως προτρέπει η γαλλίδα φιλόσοφος Hélène Cixous: «η γυναίκα πρέπει να εγγράψει την εαυτή της [...] Η γυναίκα πρέπει να τοποθετήσει την εαυτή της στο κείμενο -όπως στον κόσμο και στην ιστορία- μέσω μιας εξ ολοκλήρου δικής της πορείας» (2018, σ. 9). Με άλλα λόγια: να ανοικήσουμε τον κυβερνοχώρο, να τον «αρπάξουμε [...] ώστε να βγούμε από τον παλιό, αποσυντεθειμένο, σαγηνευτικό και εγκαταλελειμμένο πτώμα της φαλλογοκεντρικής πατριαρχίας» (Braidotti 1996, σ. 13).

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

Δρίβα, Ε. (2021) «Τι είναι το Revenge Porn ή αλλιώς θα παρακολουθούσες έναν βιασμό στον δρόμο;». Documento [online]. Διαθέσιμο στο:

<https://www.documentonews.gr/article/ti-einai-to-revenge-porn-i-allios-tha-parakoloythoyses-enan-viasmo-ston-dromo/>. [Ανακτήθηκε: 22 Ιουνίου 2023].

Διοτίμα (2020) «Γλωσσάρι: Μορφές διαδικτυακής έμφυλης βίας». Διοτίμα [online]. Διαθέσιμο στο: <https://diotima.org.gr/glossari-morfes-emfylis-vias-sto-diadiktyo/> [Ανακτήθηκε: 22 Ιουνίου 2023].

Σιδηροπούλου, Μ. (2021) «Τι ισχύει τελικά με την ‘εκδικητική πορνογραφία’ και τι πρέπει να κάνουμε βήμα-βήμα», Woman TOC [online]. Διαθέσιμο στο:

<https://www.womantoc.gr/stories/article/ti-isxyei-telika-me-tin-ekdikitiki-pornografia-kai-ti-prepei-na-kanoume-vima-vima/> [Ανακτήθηκε: 23 Ιουνίου 2023].

Cixous, H. (2018) *Το γέλιο της μέδουσας*. Αθήνα: Τοποβόρος.

Foucault, M. (2011) *Επιτήρηση και τιμωρία: Η γέννηση της φυλακής*. Αθήνα: Πλέθρον.

Haraway, D. (2014) *Ανθρωποειδή, κυβόργια και γυναίκες: Η επανεπινοήση της φύσης*. Αθήνα: Αλεξάνδρεια.

Ξενόγλωσση

Braidotti, R. (1996) “Cyberfeminism with a difference”, *New Formations*, 29, pp. 9-25.

Bird, S. (1996) “Welcome to the Men’s Club: Homosociality and the Maintenance of Hegemonic Masculinity”, *Gender and Society*, 10(2), pp. 120-132.

Deering, S. (2023) “Here’s how to deal with doomscrolling”, Verywell Mind [online]. Available at: <https://www.verywellmind.com/what-is-doomscrolling-5088882> [Accessed: 11 July 2023].

Franks, M.A. (2014) “Drafting an Effective ‘Revenge Porn’ Law: A Guide for Legislators”, SSRN Electronic Journal [online]. Available at: <https://doi.org/10.2139/ssrn.2468823> [Accessed: 18 July 2023].

Goudsmit, M.L.R. (2017) *Revenge pornography: a conceptual analysis. Undressing a crime of disclosure*. Master Thesis [online]. UniversiteitLeiden.nl. Available at: <https://studenttheses.universiteitLeiden.nl/handle/1887/47472> [Accessed: 29 June 2023].

Hammarén, N. and Johansson, T. (2014) “Homosociality: In Between Power and Intimacy”, *SAGE Open*, 4(1) [online]. Available at: <https://doi.org/10.1177/2158244013518057> [Accessed: 13 July 2023].

Harmer, E. and Lumsden, K. (2019) “Online Othering: An Introduction” in Lumsden, K. and Harmer, E. (eds) *Online Othering. Palgrave Studies in Cybercrime and Cybersecurity*. London: Palgrave Macmillan, pp. 1-33.

Henry, N. and Powell, A. (2014) “Beyond the ‘sext’: Technology-facilitated Sexual Violence and Harassment Against Adult Women”, *Australian & New Zealand Journal of Criminology*, 48(1), pp. 104-118.

Jane, E.A. (2016) “Online Misogyny and Feminist Digilantism”, *Continuum*, 30(3), pp. 284-297.

Jeong, E. and Lee, J. (2018) “We Take the Red Pill, We Confront the DickTrhix: Online Feminist Activism and the Augmentation of Gendered Realities in South Korea”, *Feminist Media Studies*, 18(4), pp. 705-717.

McGlynn, C. and Rackley, E. (2017) “More Than ‘Revenge Porn’: Image-Based Sexual Abuse and the Reform of Irish Law”, *Irish probation journal*, 14, pp. 38-51.

Merriam-Webster (n.d.) “On ‘Doomsurfing’ and ‘Doomscrolling’”. Merriam Webster [online]. Available at: <https://www.merriam-webster.com/words-at-play/doomsurfing-doomscrolling-words-were-watching#:~:text=Doomscrolling%20and%20doomsurfing%20are%20new> [Accessed: 30 June 2023].

Paniagua, M.Z. (2012) *Cyberfeminist Theories and the Benefits of Teaching Cyberfeminist Literature*. Croatia: InTech [online]. Available at: <https://www.intechopen.com/chapters/39090> [Accessed: 12 July 2023].

Puente, S.N. and Jiménez, A.G. (2011) “Inhabiting or Occupying the Web?: Virtual Communities and Feminist Cyberactivism in Online Spanish Feminist Theory and Praxis”, *Feminist Review*, 99, pp. 39-54.

Sedgwick, E. (1985). *Between Men: English Literature and Male Homosocial Desire*. New York Chichester & West Sussex: Columbia University Press.

Spivak, G. C. (1988) “Can the Subaltern Speak?” in C. Nelson & L. Grossberg (eds.) *Marxism and the Interpretation of Culture*. Urbana [IL]: University of Illinois Press, pp. 271-313.

Wajcman, J. (2004) *TechnoFeminism*. Cambridge: Polity Press.

Wilding, F. (1998) “Where is the Feminism in Cyberfeminism?”, *N.paradoxa International Feminist Art Journal*, 2, pp. 6-13 [online]. Available at: https://www.ktpress.co.uk/pdf/vol2_npara_6_13_Wilding.pdf [Accessed: 10 July 2023].

Wilding, F. and Ensemble, C.A. (1998) “Notes on the Political Condition of Cyberfeminism”, *Art Journal*, 57(2), pp. 47-60.